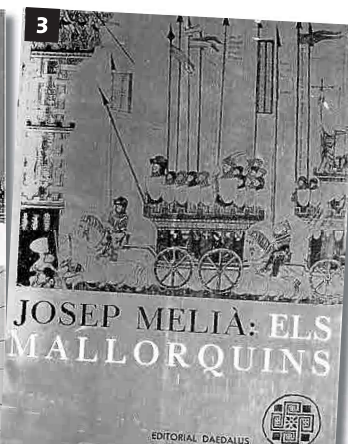
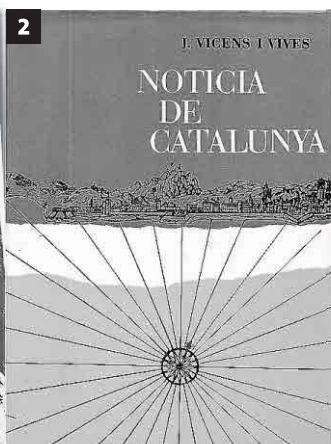

Joan Fuster i «Els menorquins» d'Andreu Murillo (1)

Nel Martí
Escriptor

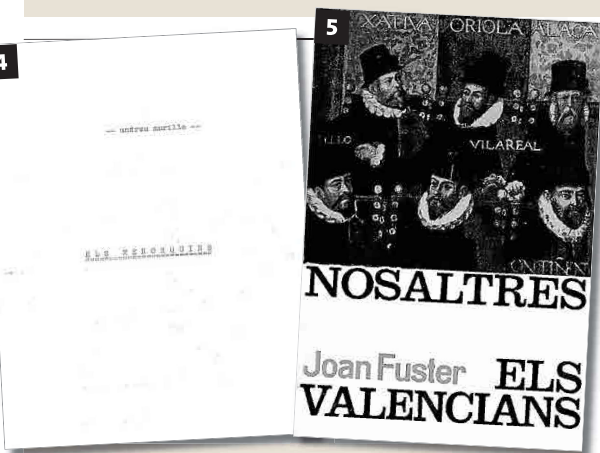
Enguany es compleixen cent anys del naixement de Joan Fuster i Ortells (Sueca, 1922 - 1992), una de les figures intel·lectuals més rellevants de la cultura catalana durant la segona meitat del segle xx. Els governs del País Valencià, Catalunya i les Illes Balears han decidit, amb molt encert, aprofitar l'efemèride per rememorar i reivindicar el llegat cultural del polifacètic autor. És el moment oportú, també, per recordar des de Menorca la influència i la relació que el Fuster assagista, historiador i activista cultural va tenir en un dels intel·lectuals i activistes menorquins més significatius d'aquesta mateixa època, com és Andreu Murillo i Tuduri (Maó, 1930 - 2007). Val la pena recordar en aquest sentit que Murillo és l'autor, a més de «La revolució dels menorquins de 1810» (Ed. Nura, 1977), d'«Els menorquins», una obra inèdita que a semblança de «Nosaltres, els valencians» (1962) de Joan Fuster, volia contribuir al coneixement de la història de Menorca des d'una visió renovada i auto-centrada, no provinciana, i al servei del despertar de la consciència nacional menorquina. «Els menorquins» és, sense cap dubte, un assaig fusterià sobre la realitat menorquina i l'aportació intel·lectual més simbòlica del menorquisme polític d'ençà la guerra civil. Però anem a pams.

Com dirà el mateix Andreu Murillo a «La penetració del pensament nacional de Menorca» (SUS, Balears, núm. 12, 2001): «El meu descobriment teòric del nacionalisme [...] es va produir arran de la lectura d'un llibre apassionant: «Nosaltres, els valencians», de Joan Fuster». Un llibre que va arribar a les mans de Murillo l'any 1964 a través de Ramon Bastardes, aleshores un dels membres de l'equip d'Edicions 62, que havia vingut a Menorca a recollir materials per al número monogràfic de la revista «Serra d'Or». Així ho explica Murillo a la vídua de Ramon Bastardes, Montserrat Ramos, en una carta datada el 26 de setembre del 2001 —però que no envià mai, on li confessa que el monogràfic de «Serra d'Or» dedicat a Menorca «ha resultat una fita del descobriment d'una consciència de catalanitat que romanía força adormida a Menorca». I afegeix: «Ramon va tenir la capacitat de despertar unes conviccions que es mantenen fermes. Un detall va ser que en acomiadar-nos em va obse-

1. Portada de «La 'revolució' menorquina de 1810». Col·lecció Ahir i Avui, 11. Nura, 1977.
2. Portada de l'assaig històric de Jaume Vicens i Vives, «Notícia de Catalunya» (1954).
3. Portada de la primera edició d'«Els mallorquins» (1967), de Josep Melià

FUSTER, MURILLO I EL RECOBRAMENT CULTURAL

4. Portada de l'obra inèdita d'Andreu Murillo, «Els menorquins» (1967-1970).
5. Portada de la segona edició de «Nosaltres, els valencians» (1964), de Joan Fuster.

quiar amb un exemplar de l'obra de Joan Fuster «Nosaltres els valencians» i me'l va dedicar, recordo que mentre escrivia la dedicatòria, el 20 d'agost de 1964, em deia: «t'he la tinta fresca, acaba de sortir de la impremta» —era la segona edició del text—, mentre jo pensava «i a mi què m'importen els valencians». Doncs aquell llibre va ser la causa de la meua conversió al nacionalisme i a la preocupació cultural, social i política en funció dels Països Catalans».

La influència de Joan Fuster i «Nosaltres, els valencians» en Andreu Murillo es fa explícita des del primer moment. L'any 1968 presentà el treball «Necessitat de la nostra llengua a l'escola» (inèdit) als premis extraordinaris Pompeu Fabra, convocats pel Grup Castellanenc d'Estudis, del País Valencià, i dels quals va

rebre el segon premi. En aquest treball Andreu Murillo ja deixa constància de les obres que té com a referents principals, que són «Nosaltres, els valencians» i «Qüestió de noms» (1962), de Joan Fuster; «Els mallorquins» (1967), de Josep Melià; el discurs de Mantenedor dels Jocs Florals de Ciutatella de 1958, de Francesc de Borja Moll, i «Llengua i cultura als Països Catalans» (1964), d'Antoni Maria Badia i Margarit. És durant aquesta mateixa època que Murillo escriu «Els menorquins», una obra que, tot i ser poc coneguda i avui superada per la nova historiografia, té una gran significació nacionalitària. Tot i açò, serà «La revolució dels menorquins de 1810», publicada l'any 1977, l'obra de Murillo que agafarà volada i reconeixement com a obra signifi-

cativa contra el provincianisme i el centralisme, i a favor de l'autogovern.

«Els menorquins» és un text inèdit de 147 pàgines escrites a màquina, amb correccions i anotacions fetes a mà, que ja tenia acabat l'any 1977 quan va publicar «La revolució menorquina de 1810». De fet, a partir de les anotacions fetes en altres textos, tot fa pensar que Murillo acabà de redactar la primera versió d'«Els menorquins» a finals dels anys 60, concretament entre 1967 i 1970. La suma de diferents factors no va fer possible la publicació d'«Els menorquins» una vegada finalitzada l'obra. Esperançant que algun dia faria la revisió final del text, Andreu Murillo retardà la seva edició i finalment desistí de publicar-la. A pesar del temps transcorregut, l'obra segueix igual de vigent en la seva intenció i el seu plantejament: el descobriment de la pròpia identitat i la lectura no provinciana de la pròpia història. En el pròleg del llibre Murillo explica les dificultats per escriure una història de Menorca i la necessitat de sanar «el sentiment de la nostra inferioritat» i fer renéixer «un fort orgull col·lectiu» de ser qui som.

«Notícia de Catalunya» (1954) de Jaume Vicens i Vives, «Nosaltres, els valencians» (1962) de Joan Fuster, «Els mallorquins» (1967) de Miquel Melià i «Els Menorquins» (1967-1970) d'Andreu Murillo, són obres encadenades en el temps i en el relat, en les quals hi trobem, des de la realitat de cada territori, unes idees fonamentals (de recuperació de la personalitat pròpia, de catalanitat, d'anticentralisme i

rebuig al provincianisme i d'autogovern) i un mòbil primari («la voluntat d'ésser», amb la que acaba Vicens i Vives «Notícia de Catalunya» i desperta la voluntat del País Valencià, Mallorca i Menorca). Fuster escriu «Nosaltres, els valencians» després de llegir «Notícia de Catalunya», com es reflecteix en el títol i en el pròleg. Melià escriu «Els mallorquins» després de llegir i rellegir «com ell mateix afirmà- «Notícia de Catalunya» (1954) i «Nosaltres, els valencians» (1962) de Fuster. I Murillo va fer el mateix amb «Els menorquins», que escriu després de llegir les obres de Vicens, Fuster i Melià. Vicens i Vives fou un referent fonamental de Murillo en el camp de la renovació i la modernització de la metodologia historiogràfica (juntament amb Antoni Jutglar, Pierre Vilar, Josep Fontana), i tots tres -Vicens, però especialment Fuster i Melià- ho foren en el camp del descobriment de la consciència cultural i nacional.

Les quatre obres esmentades van ser escrites i publicades en un moment que la llengua catalana i els nostres principals signes d'identitat passaven per grans dificultats. Els quatre assaigs de caràcter històric tenien l'objectiu d'estar al servei del despertar de la consciència de la pròpia identitat dins el marc de la catalanitat compartida. És per açò que totes parteixen d'un «nosaltres» com a subjecte cultural i polític propi, que rebutja el centralisme i el provincianisme, i es reclama hereu d'una realitat més ampla a la qual Fuster, i Melià i Murillo després, s'hi referiran amb encert i èxit com a Països Catalans.